

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Шведські прислів'я та приказки

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник п'ятдесятий

**ШВЕДСЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ**

ББК 82.3Шв-6
Ш34

До збірника ввійшли найхарактерніші прислів'я та приказки шведського народу, в яких відображено його багатотисячлітню історію і побут.

В сборник вошли наиболее характерные пословицы и поговорки шведского народа, в которых отражена его многовековая история и быт.

Художник *В. С. Овчинников*

Редактор *Г. Г. Лозинська*

Ш $\frac{4703010500-179}{M205(04)-90}$ 179.90

ISBN 5-308-00721-7

© Упорядкування, передне слово, український переклад.
Ольга Сенюк, 1990

© Художнє оформлення, ілюстрації.
В. С. Овчинников, 1990

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

В усній народній творчості прислів'я та приказки посідають особливе місце вже хоча б тому, що їх з однаковим правом можна віднести до пам'яток літератури, історії, філософії, логіки, мови. Як довершене втілення в слові людської думки, вони від найдавніших часів були для кожного народу своєрідним етичним, дидактичним, а на ранніх етапах розвитку — і правовим кодексом, скарбницею знань, перевірених на своєму досвіді багатьма поколіннями, істин, що сягають рівня загальнолюдських. Друга їхня особливість полягає в тому, що це єдиний жанр фольклору, функціональний терен якого з плином часу не звужується, як, наприклад, казок чи загадок з появою і розвитком писемної літератури або народної пісні з появою і вдосконаленням нових жанрів фахової музики. Якщо ті самі казки, різновид усної народної творчості, майже перестали існувати в усній формі і побуту-

ють тільки в наукових виданнях чи у виданнях для дітей як пам'ятки фольклору, якщо народні пісні звучать лише на концертах народної музики у виконанні фахових музикантів і співаків, то прислів'я та приказки повноправно живуть і в усній формі, і в писемній: у художній літературі — як атрибут художнього стилю, як засіб індивідуалізації мови персонажу чи створення його образу, в публіцистиці — для яскравості і влучності вислову. Завдяки високій концентрації змісту та довершеності форми прислів'я та приказки завжди були джерелом збагачення писемної літератури. З іншого боку, з появою писемності стислі, афористичні вислови з художніх та філософських творів почали переходити у прислів'я і, втрачаючи своє авторство, набули поширення вже як анонімні.

Виникнення прислів'їв та приказок у кожного народу зумовлене його історією. Кожна суспільна формація, яку народ проходить у своєму історичному розвитку, від первісних до найвищих, лишає в усній народній творчості свою верству прислів'їв та приказок. Частина з них зникає зі зміною уявлень народу про навколишній світ, його поглядів на

мораль, а натомість з'являються нові. Але частина, ті, що мають універсальний зміст, лишаються в основному фонді — саме вони є свідками історичного шляху, який пройшов у своєму розвитку той чи інший народ.

Шведські прислів'я та приказки віддзеркалюють історію племен, що віддавна заселяли Скандінавський півострів, а насамперед його середню частину. Це ті германські племена, що найкраще зберегли своє власне обличчя, оскільки до них не досяг безпосередній римський вплив перших сторіч нашої ери, коли Римська імперія посіла цілу Західну Європу та Британські острови, спинившись перед Скандінавією. Перші писемні відомості про мешканців Скандінавії знаходимо в того ж таки всеосяжного римського історика Таціта (I сторіччя нашої ери), грецького географа Птолемея (II сторіччя нашої ери) та готського історика Йордана (VI сторіччя нашої ери). Вже вони вирізняють племена середньої частини півострова, етів, а особливо свеїв, які раніше за своїх сусідів об'єдналися в міцні громади, що далі розвинулись у шведську державу. Ці племена також найраніше на Скандінавському півострові перейшли до осі-

лого способу життя — до хліборобства та рибальства — й мали найрозвиненішу культуру. Принаймні на початку епохи вікінгів, у X сторіччі, коли данці й норвеги ще тільки робили перші походи в Західну Європу, племена свеїв і етів уже мали досить міцні торговельні зв'язки зі Сходом, а насамперед із Київською Руссю. Порівнюючи нашу матеріальну культуру з матеріальною культурою цих племен, а особливо свеїв, можна знайти багато спільних рис — подібність, навіть зовнішня, їхніх богів, тоді ще поганських, — одноокий Один і одноокий Перун, — поховання в насипних могилах, спосіб укріплення міст тощо. Дивним чином навіть у шведській мові, хоч вона належить до зовсім іншої групи, за всіх редукцій давньогерманських іменникових закінчень, у закінченнях іменників жіночого роду збереглося повноголосе «а», як у слов'ян. Шведську літературну мову, що склалася в основному з говірки племені свеїв, інші скандинавські народи називають співучою, як називають у світі українську серед слов'янських. У тих із давньоскандинавських саг, де мовиться про це плем'я та його ватажків, можна знайти багато образних і формальних рис, спільних

з нашими стародавніми думами, що осівають події Київської Русі. Так само дослідники шведських прислів'їв наголошують на ранніх східних запозиченнях у цьому жанрі, маючи на увазі найперше надзвичайно багатий афористичний світ Сходу і Київської Русі.

Коли розглядати шведські прислів'я та приказки за часом їхнього виникнення, в них, крім запозичень, властивих цьому видові фольклору кожного народу, можна розрізнити два основні шари. Перший із них — ті, що своїм корінням сягають у далекі поганські часи. Вони здебільшого спільні для всіх північногерманських народів (шведів, данців, норвегів, ісландців і фарерців). Тобто варіанти цих прислів'їв та приказок побутують у фольклорі кожного з цих народів. До цього шару належать прислів'я-заклинання, що трапляються вже в рунічних написах на стародавніх списках, рибальських знаряддях, амулетах. Другий шар — побутові прислів'я, в яких відбивалося суспільне життя тих племен. Спершу то були написи, що стосувалися якогось конкретного явища: наприклад, на камені в одній церкві й досі зберігся рунічний римований напис (з приблизно дієслівною римою), який

можна перекласти так: «Якби я більше дістав, то краще б написав». Як пояснюють дослідники, його, певне, виконав майстер рунічного письма, якому мало заплатили, і він зробив недбалий напис. Таким чином вислів, що підсумовував досвід однієї людини, мав уже формальні ознаки прислів'я. З часом, уживаний багатьма людьми, він міг, уже як вияв групового досвіду, обернутися в класичне прислів'я на взірець: «Там ліниво працюється, де пожитку не чується».

Багато афористичних висловів є в «Еддах», славнозвісних пам'ятках давньоскандинавської літератури, і в так званих «Провінційних законах» («Упландське право», «Смоландське право», «Ест'етландське право» та інші), своєрідних юридичних кодексах, які мала не тільки кожна шведська провінція, а навіть кожна громада. Ці закони були записані в середньовіччі як визначні літературні пам'ятки, коли вони вже втратили своє практичне значення, але перед тим багато сторіч жили в пам'яті так званих лагманів (від слів «lag» — «закон» і «man» — «чоловік») — високих осіб у стародавньому шведському суспільстві, які були зобов'язані знати ці

закони, кожен тієї громади, до якої він належав, уміти тлумачити їх і під час тінгу (народного віча) проголошувати їх, застосовуючи котрийсь із них до справи, яку розглядав тінг.

З літературного погляду це дуже прості, прозорі, позбавлені емоційного забарвлення афоризми, дивовижно місткі, підпорядковані суворому ритмові давньо-скандинавської поезики. Багато з тих законів мали форму двовіршів або віршованих строф. Для цього були дві причини: віршована форма додавала їм більшої урочистості, коли їх виголошували на тінгу, а крім того, їх легше було запам'ятовувати.

Ось зразки таких законів, що стали прислів'ями: «За свою зброю відповідаєш головою», «Просить той, хто потребує, дає той, хто має», «Для лану огорожа — стіни, а небо — дах». Особливо цікаве з цих прислів'їв останнє: воно явно виникло ще в той час, коли скандинавські племена переходили до осілого способу життя і виникла потреба закріпити власність на землю, яка досі була нічия. До того часу еталоном власності був дім, і тепер на оброблене поле, на лан, закон переносить атрибути дому.

У Швеції невеличкі збірки прислів'їв почали з'являтися ще в XV сторіччі для практичних потреб. Ними поряд із Біблією користувалися священики для своїх проповідей. Але першою справді фольклористичною працею була книжка прислів'їв та приказок, яку видав наприкінці XIX сторіччя Карл Стрембек. Його продовжувачем був письменник і фольклорист Фредрік Стрем (1880—1948). Наслідком його тривалої праці стали три книжки: «Шведи в прислів'ях» (1926), «Шведські прислів'я» і «Шведські приказки» (1929), які відтоді в незмінному вигляді перевидаються й досі. У передмовах до цих збірок автор дає визначення прислів'я і приказки, вважаючи, що вони суттєво відрізняються одне від одного.

До прислів'їв автор зараховує шар постійних, поширених в усній мові певного народу висловів, яким притаманні три риси: мудрість, влучність і ритм, або мудрість, образність і рима, або ще якісь три складники, де необхідними є мудрість і поетичність. Цим Ф. Стрем підкреслює, що філософський (мудрість) та поетичний (ритм, рима, образність) елементи він вважає особливими, визначальними для цього жанру. Наголошую-

чи на принципі триєдності в побудові прислів'я, Ф. Стрем пов'язує їхній родовід із магічним числом три, під знаком якого формувався світогляд не тільки германців, а й багатьох інших народів — згадаймо стародавнє вчення про три елементи Всесвіту (вогонь, вода й повітря), ідею тріади в Платона і неоплатоніків, триєдність бога в християнстві тощо. Таким чином, автор цього визначення пов'язує виникнення прислів'їв з одного боку — з практичною потребою людини закріпити у слові свій досвід, а з другого — з прагненням оборонитися від темних сил, замовити їх, випросити в них ласку.

До приказок Ф. Стрем зараховує характерні для германських, а особливо для скандинавських народів вислови, пов'язані з певною особою, певним ґахом, з мешканцями певної місцевості; отже, після такого вислову обов'язково додається, чий він. Наприклад: «У пеклі Люцифер пише вільховими паличками», — сказав мешканець Мура». Для шведів, а надто для мешканців провінції Даларна, такий вислів і зрозумілий, і образний, і смішний, бо в заболоченій місцевості Мура, крім вільх, не ростуть ніякі дерева. Або приказки, що відтво-

рюють життя найбіднішого селянства — наймитів і поденників. «Холодна нині зима»,— сказав наймит, коли примерз до ліжка», «Тиждень швидко мине, післязавтра буде середа»,— сказав поденник». Чи інші, «фахові»: «Не дуже гарна, зате міцна»,— сказав столяр про труну, яку щойно зробив». «Міцним об міцне»,— сказав коваль, ударившись головою об коваadlo». Ф. Стрем зазначає, що в таких приказках найважливішим критерієм є здоровий, природний гумор, а найважливішою складовою частиною — додаток «сказав той чи той», тобто цей додаток, чи, як його називає дослідник, «хвіст», є основою всієї приказки. У своїй книжці «Шведські приказки» Ф. Стрем зібрав понад п'ять тисяч творів цього різновиду. Це, мабуть, перша книжка, де приказки відокремлені від прислів'їв і зібрані в такій великій кількості. В інших народів, у тому числі й у нас, їх видають разом із прислів'ями. Оскільки головним елементом приказки такого типу є гумор, а в прислів'ях він також грає не останню роль, то Ф. Стрем зробив висновок, що гумор є взагалі визначальною рисою шведських прислів'їв і приказок, на відміну від творів

цього жанру в інших народів, серед них і слов'янських.

Хибність такого висновку можна легко довести, зіставивши прислів'я, які ми тут пропонуємо, хоча б із нашими українськими. Адже влучність вислову, його гумористичне забарвлення додає йому шансів зберегтися в пам'яті поколінь. Може, тому в пам'яті кожного народу збереглося найбільше саме таких прислів'їв та приказок.

Ольга Сенюк

**Коли робиш добро —
не оглядайся**

Коли робиш добро, не оглядайся.

○

Хто жаліє лихого, шкодить доброму.

○

**Краще звільнити злочинця,
ніж ув'язнити невинного.**

○

**Хочеш зробити добро —
не відкладай його на той світ.**

○

**Будеш милосердний до вовка —
скривдиш вівцю.**

○

**Не будь такий лихий, щоб кусати
гусей,
але не будь такий плохий,
щоб гуси кусали тебе.**

**Хто сам не має в серці зла,
той усіх вважає за добрих.**

Воля — душа народу.

**Краще вільним на чужині,
ніж рабом на батьківщині.**

Краще лягти самому, ніж упасти.

**Краще вільним з мозолями,
ніж рабом із калачами.**

**Краще бути паном над своїм
норовом,
ніж здобувати чужі фортеці.**

**Правда має одну барву,
а брехня — багато.**

**Краще постраждати за правду,
ніж дістати нагороду за брехню.**

Честь — найвище дерево в лісі.

Чеснот не успадковують.

**Хоч багато хто хвалить чесноти,
та мало хто їх має.**

**Де не стає честі,
там латають грішми.**

Де нема спокуси, не видно й чесноти.

Чесноти в біді виростають.

**Чесна людина не стає гірша від того,
що на неї гавкає собака.**

**Поганий сусід мовчить про твої
чесноти,
але говорить про твої вади.**

**Не марнуй чесності — надовше
вистачить.**

Сила зростає в садку терплячості.

Хто має силу, тому треба й шорів.

**Чого не відімкне жоден ключ,
те не встоїть перед терплячістю.**

Закон без кари — дзвін без язика.

**Велика влада — велика
відповідальність.**

**Небезпечний той, кому нічого
втрачати.**

Меча легше ховати, ніж витягати.

**Багато кому слава миліша,
ніж шана.**

◦

**Слава чим далі біжить, тим дужче
росте.**

◦

Терплячість досягає далі, ніж сила.

◦

Що більша слава, то більша відвага.

◦

Гріх солодкий, а покута гірка.

◦

**Хто не робить малих гріхів,
не впаде у великі.**

□

**Краще погрітися біля
малого вогнища,
ніж обпектися біля великого.**

◦

Радься з кількома, а роби з багатьма.

**Не кидай каменя,
коли сам живеш у скляному
будиночку.**

○

І волами доїдеш до міста.

○

**Курка, що тримається біля півня,
завжди найгладша.**

○

**На швидке запитання
давай повільну відповідь.**

○

**Хто багато говорить,
той багато грішить.**

○

Бджола обминає зів'ялу квітку.

○

**Хто хоче всім догодити,
мусить рано вставати.**

○

**Дмухай на жар поволі,
то не налетить у ніс попелу.**

**Стань одноокиим,
коли мандруєш країною однооких.**

◦

Обачна курка несеться в кропиві.

◦

**Птах не мостить більшого гнізда,
ніж сягають його крила.**

◦

Хто ошадить язика, ошадить життя.

◦

Не соромно впасти, соромно лежати.

**Де в хаті злагода,
там усім вистачає місця**

**Де в хаті злагода,
Там усім вистачає місця.**

◦

**У малий дім приходять багато
друзів.**

◦

Будуй хату на горі, а не на мочарі.

◦

**Краще вдома худа курка,
як на чужині сита гуска.**

◦

**В'яжіть мені руки й ноги,
та киньте мене між своїх.**

◦

Удома корови більші за волів.

◦

Удома сади цвітуть цілий рік.

**Удома хлопці дужі,
а дівчата гарні.**

○

**Удома найкраще спиться,
хоч і в комірчині.**

○

Удома кожен найрозумніший.

○

**Удома ти король, а на чужині —
попихач.**

○

Удома кожен — великий герой.

○

**У хаті мовчить батько,
а в селі — мати.**

○

І вдома треба митися.

○

**У чужих добре, та вдома найкраще,
коли жінка ласкава.**

○

**Краще вдома з малою платнею,
ніж десь-інде з великою.**

**Хто хоче жити в безпеці,
хай сидить біля своєї печі.**

○

**Де твоя родина,
там гарна кожна травина.**

○

Своя плита варить найкраще.

○

Своя вовна найкраще гріє.

○

**Своя земля — чорниці,
чужа — чорні мозолі.**

○

**Рідне село — свято,
чуже — будень.**

○

**Хто спить на чужій постелі,
не ляже тоді, як хоче.**

○

Найкраще орати своїми волами.

○

Найкраща до обіду своя ложка.

**Птаха найкраще шукати в його
гнізді.**

○

**Кінь найкраще біжить,
як вертається додому.**

○

**Вогонь на чужині тьмяніший
за дим удома.**

○

**Хто починає з даху,
ніколи не закладе підвалин.**

○

**Хто будує собі дім чужою кривдою,
той збирає каміння на власну
могилу.**

○

**Домашнє вогнище варте золота,
але часом те золото заставлене.**

○

**Ніхто не тхне чужим потом,
ні вдома, ні поза домом.**

○

**Не дозволяй чужим рукам прибирати
у твоїх найпотаємніших сховках.**

Спільний масток погано доглядають.

○

**Свої остроги і позичений кінь
скорочують дорогу.**

○

**Горобцеві потрібне своє пір'я
так само, як лебедеві — своє.**

Доля вища за найвищі гори

Доля вища за найвищі гори.

○

Треба високої гори,
щоб побачити свою долю.

○

Хто мусить, той не має вибору.

○

Для людини земля — завше
бойовище.

○

Можна тягти одну мотузку,
та кожному — за свій кінець.

○

Немає такого довгого дня,
щоб після нього не настав вечір.

○

Ніхто не виграє перегонів з часом.

Кожному його доля найгірша.

○

**Як народився ослом,
то не помреш конем.**

○

**Кожен думає,
що в його шматку м'яса — кістка.**

○

**Як болить голова,
то не допоможе ні капелюх, ні корона.**

○

**Не гукай чорта,
він і непроханий прийде.**

○

**Сльозми життя починається,
сльозми й кінчається.**

○

**Кого доля б'є шелягом,
той ніколи не стане таляром.**

○

**Кожне хоче місця під сонцем,
та більшість живе в затінку.**

**Пізно лити воду на згарище,
коли хата згоріла.**

○

**Пізно молоко нести,
коли лоша здохло.**

○

**Пізно замикати курник,
коли всіх курей лис поїв.**

○

Хто омине ката, не втече від чорта.

□

Кожна доба має свій звичай.

○

**Хочеш знати, який ти,
глянь на сусіда.**

○

**Гарна людина помагає сама собі,
а поганій не варто й помагати.**

○

Не все написане на лобі.

Не можна пхати все в одну торбу.

○

**Хто перепливе став,
той перепливе й потік.**

○

Усе велике починається з дрібного.

○

**Нема такого кривого горшка,
щоб до нього не знайшлося
накривки.**

○

Погана людина за сім чортів гірша.

○

Є люди, які й чортові не потрібні.

○

**Заздрість роз'їдає людину,
як іржа залізо.**

○

Кожен думає, що його сова — сокіл.

○

**Освічений дикун —
найгірший з усіх дикунів.**

**Багато дерев цвіте рясно,
а погано родить.**

○

**Не знаєш, чого людина варта,
поки її не стане.**

○

**Поки криниця не висохне,
ціни їй не визнаєш.**

○

**Камінням кидають тільки
в ті дерева,
на яких щось уродило.**

○

Не зневажай голови через бороду.

○

У великого дерева глибоке коріння.

○

З собачого хвоста не вточиш пива.

○

**Жодна миша не повісить котові
на шию дзвінка.**

○

**Свиню хоч осідлай,
а коня з неї не вийде.**

**Кохання сліпе,
а подружжя гострозоре**

**Кохання сліпе,
а подружжя гострозоре.**

○

**З кохання багато людей стає
героями, а ще більше дурнями.**

○

**У того, хто одружився з кохання,
веселі ночі, та невеселі дні.**

○

**Злодій не вкраде кохання,
але кохання багатьох робить
зłodіями.**

○

Кохання сліпе, але не німе.

○

**На гарячому залізі та на коханні
легко попекти пальці.**

**Купуй у сусіда корову,
та обминай його дочку.**

○

При місяці всі дівчата гарні.

○

**Не кожна та дівчина,
що у віночку ходить.**

○

**Життя без кохання — що рік
без літа.**

○

**Кохання, мов гриб: перше —
найкраще.**

○

**Кохання не остудить
і найхолодніший вітер,
не засипле й найгустіший сніг.**

○

Кохання однооке, а ненависть сліпа.

○

**Не тримай кохання й віск
близько від вогню.**

Давнє кохання — як давній опік,—
швидко знов ятриться.

○

Віра зрушує гори,
а кохання відбирає в чоловіка глузд.

○

Що молодій кохання, то старій
болячки.

○

Жінка, мов тінь:
біжи за нею — тікає,
тікай від неї — біжить за тобою.

○

Злидні до хати, кохання з хати.

○

Нема дівчини без кохання,
як ярмарку без злодіїв.

○

Жіноче серце бачить більше,
ніж очі десятъох чоловіків.

○

Молода дружина —
смерть старого чоловіка.

**Вродлива дружина і білий човен —
дорога втіха.**

○

**Хто має вродливу дружину,
тому мало двох очей.**

○

**Хата без господині —
як ваза без квіток.**

○

**Для коханої — і велетня б поборов,
а для дружини не принесе
і в'язанки дров.**

○

**Ідеш танцювати —
дивись, кого береш до танцю.**

○

**Лелеці треба
про багатьох дітей дбати.**

○

**Лелека любить пожартувати,
прилітає непроханий до хати.**

○

**І найменша пташка
мостить собі гніздо.**

**Цілувати — однаково
що їсти юшку виделкою:
ніколи не наїсишся.**

○

**Не цілуй негарну дівчину
крадькома —
вона однаково всім похвалиться.**

○

**Де кінчається кохання,
починається ненависть.**

○

**Весільна учта найдовша
для молодих.**

○

Зневажене кохання вперте.

○

**Коли вогонь у серці,
то дим у голові.**

○

Без лелеки світ спорожнів би.

○

**Легше встерегти два десятки бліх,
ніж одну закохану пару.**

**Подружжя — як смерть, до нього
мало хто добре приготований.**

**У кого жінка молода, а хата стара,
в того роботи гора.**

**Чоловік — голова,
але капелюх на ній — жінка.**

**Жінка або любить, або ненавидить,
третього не буває.**

**У жінки більше хитрощів,
ніж у самого чорта.**

**Через цікавість не одна дівка
позбулася цноти.**

**На світі лише одна жінка погана:
кожен чоловік думає, що саме його.**

**Бити дружину — однаково,
що молотити мішок з борошном:
добре розлітається,
а погане залишається.**

○

**Хто б'є дружину,
той підставляє власну спину.**

○

**Не кожен чоловік, хто в штанях
ходить.**

○

**Чоловікові не слід
відступатися від свого слова,
а жінці — від своєї брехні.**

○

**Коли бог приходить зі смертю,
чорт відразу з'являється
зі спадкоємцями.**

○

**Хто одружується з удовицею,
тому чорт грає на весіллі.**

○

**Глухий чоловік і глуха жінка
рідко сваряться.**

**Той на коні злість зганяє,
кого жінка вдома за дурня має.**

○

**На людях — як ведмідь,
а вдома — як підстрілений заєць.**

○

**На людях — як сорока, а вдома —
як ворона.**

○

**Краще жити в безлюдному лісі,
ніж з лихою жінкою.**

○

**На баских коней треба добрих віжок,
а на лиху жінку — доброї палиці.**

○

**Від трьох жінок, трьох гусок
і трьох телят садиба стає ярмарком,
а чоловік дуріє.**

○

**Для чоловіка жінка й три дочки —
що чотири сатани.**

○

**Солом'яний чоловік вартий стільки,
як срібна жінка.**

**Хто має добру жінку,
той уже на півдорозі до неба.**

○

**Що було б із чоловіками,
якби вони не мали жінок,
щоб нарікати на них?**

○

Бог дає вечір, а жінка — вечерю.

○

**Не одна багата жінка поміняла б
свої статки на рожеві щоки вбогої.**

○

Негарна жінка добре стереже дім.

○

**Усі ми Адамові діти, та носимо
до млина неоднакові мішки.**

○

**Що більше на молодій
дорогих оздоб,
то менше місця для поцілунків.**

○

**Хто не вміє дивитися крізь пальці,
не дасть ладу у своєму домі.**

**Краще ощадлива дружина,
ніж великий посаг.**

○

**Господарство без господині —
як ліхтар без світла.**

○

**Вибираєш дружину —
глянь, яка в неї мати.**

○

**Хто шанує свою дружину,
шанує сам себе.**

○

**Де дві жінки зійдуться,
третя на язиці сидить.**

○

**Дві жінки в одній хаті —
що два коти з однією мишею.**

○

**Чоловік любить головою,
а жінка думає серцем.**

○

**Нема такого доброго чоловіка,
щоб жінка не могла зробити його
ще кращим.**

**Краще малий та жвавий,
ніж великий та млявий.**

○

Кухня — найдорожча кімната в домі.

○

**Хто одружується зі своєю
наймичкою,
кінчає свій вік наймитом.**

○

**Золото випробовують вогнем,
жінку — золотом,
а чоловіка — жінкою.**

○

**Як хочеш мати спокій у родині,
дай порядкувати начинням дружині.**

○

**Дівчина червоніє, коли соромиться,
а решта соромляться,
коли червоніють.**

○

У свекрухи очі на потилиці.

○

**Свекруха забула,
як сама була невісткою.**

**Дівчат одружує цікавість,
удів — звичка, а старих бабів —
сатана.**

○

**Дарма бігти навперейми з телям
і сперечатися з дружиною.**

○

**Купуй очима, а не вухами,
одружуйся вухами, а не очима.**

**Молодість має гарний вид,
а старість — гарну душу**

**Молодість має гарний вид,
а старість — гарну душу.**

○

У буйної молодості лагідна старість.

○

**Хто замолоду гуляє,
на старість хліба прохає.**

○

**Хто робить дурниці замолоду,
той робить їх і на старість.**

○

**Коли старий танцює,
то здіймає багато куряви.**

○

**Старі дерева не люблять
тіней молодих.**

Давні добрі часи — це ті,
що їх багато хто вважав поганими.

○

Коли вовк старіється,
на ньому й ворони їздять верхи.

○

Як стара розгуляється,
її годі спинити.

○

Старого коня не запрягають
разом із молодим.

○

Краще старий янгол,
ніж молодий чорт.

○

Молоді собаки гавкають на всіх.

○

У молодих собак гострі зуби.

○

Із молодого янгола
виходить старий чорт.

○

Із молодого янгола стає стара мавпа.

**Замолоду лицар,
на старість — хвалько.**

○

**Хто сміється замолоду,
той на старість плаче.**

○

У старого календар у кістках.

○

**Не викидай старої мітли,
поки не побачиш, чого варта нова.**

○

У старої свині тверде рило.

○

**Молодому коневі
потрібен старий вершник.**

○

На старому дереві росте мох.

○

Літа видно по спині.

○

Старому вовкові смакує ягнятина.

**Старий візник любить слухати
ляскання батога.**

**Батькова честь —
найбільший масток дитини.**

Малі горщечки також мають вушка.

**Дитину, що вмiє червоніти,
бог береже.**

Розумна дитина знає свого батька.

**І в поганих батьків
часто бувають гарні діти.**

**У кожної матері
найкращі на світі діти.**

**Роби при дітях так, як ти хочеш,
щоб робили вони, коли тебе немає.**

**Мати найбільше любить
свою найслабшу дитину.**

○

**Дитина — сподіваний клопіт
і несподівана радість.**

○

**Малі діти топчуть матері коліна,
а великі — серце.**

○

У послужливої матері ледача дочка.

○

**Син, що б'є свого батька,
дає палицю в руки свого сина.**

○

**Коли двоє мешкають кожне у своєму
кутку хати, в снігах мешкає чорт.**

○

**Часто батько молиться,
щоб бог послав йому сина,
а син, щоб бог забрав батька.**

○

**Краще хай дитина
плаче через батьків,
ніж батьки через дитину.**

**Хто ошадить на різках,
не любить свого сина.**

○

**Де лається батько, там лається син,
а де мати — там дочка.**

○

**Карай свого сина, поки він малий,
бо як виросте, то він тебе каратиме.**

○

Найменша дитина в хаті найстарша.

○

**Що більше пестять дитину,
то дужче вона вередус.**

○

У пещеної дитини багато імен.

○

У плаксивої дитини співуча нянька.

○

**М'ясо без солі і дитину без науки
не можна надовго лишати.**

○

У рябих корів рябі телята.

**На поганому полі родить
погане зерно.**

○

**Хоч скільки дітей,
а батько однаково найстарший.**

○

**Батько й мати мають найвищий
голос.**

○

**Одна мати народжує багато дітей,
та багато дітей не народять
однієї матері.**

○

**Із розумних дітей
часто виростають дурні.**

○

**Тому, хто не карає дітей,
треба мати гроші.**

○

**Коли одружується син —
мати його втрачає,
а коли дочка — ще й сина набуває.**

○

**Як виховаєш гадюку,
вона тобі отрутою віддячить.**

Молоде дерево легко гнеться.

○

Весна щороку однаково нова.

○

Весна завжди дає надію.

○

У ледачої матері працювита дочка.

○

**Дочка без матері —
що судно без стерна.**

○

**Син не помічає,
вродлива в нього мати чи ні.**

○

**Коли бог забере матір,
батька забирає чорт.**

○

**Дрібних ран і убогих батьків
не можна зневажати.**

○

**Як батько бере в хату мачуху,
то й сам стає вітчимом.**

**Щастя й нещастя ходять
тими самими стежками**

**Щастя й нещастя ходять
тими самими стежками.**

◦

У щасливого і бичок телиться.

◦

Не шукай щастя надто високо.

◦

**Кожен поблажливий,
як йому щастить.**

◦

**І сліпий
часом знайде кінську підкову.**

◦

Щастя і саме сліпе, і тебе сліпить.

◦

**Що доля дає, те часто й забирає
з лишком.**

Щастя обіцяє рибину, а дає ящірку.

○

Коли пиха росте, щастя не спад іде.

○

**Щастя на покуті сидить,
а нещастя вже на порозі чекає.**

○

**Кожен має свій домашній хрест,
але дехто має два.**

○

**Пропає той,
хто покладається на інших.**

○

**Коли є щастя і ходовий вітер,
то переплинеш море і в ночвах.**

○

**Щастя нічого не дарує,
тільки позичає.**

○

**Щасливі помирають вчасно, а як ні,
то помирає їхнє щастя.**

**Навіть найбільше нещастя
несе під полою щастя.**

○

**Коли тобі щастить,
риба сама стрибає в човен.**

○

**Якщо ти не маєш ніяких ворогів,
то, значить, про тебе забуло щастя.**

○

**Надія на щастя краща
за саме щастя.**

○

**Коли ти найщасливіший,
найдужче й бійся.**

○

**Не буде щасливий той,
хто сам цього не знатиме.**

○

**Людина завше така щаслива
або така нещаслива,
якою сама себе вважає.**

○

**Біду багато людей витримують,
а щастя — мало хто.**

Веселе товариство скорочує дорогу.

Веселій натурі не треба музики.

Кожна радість кінчається смутком.

**Туга й страждання
дозвілля не мають —
пісні складають.**

Не всі ті веселі, що танцюють.

Від смутку старіють, а не багатіють.

**Малий смуток говорить,
а великий мовчить.**

Хто легко сміється, легко й плаче.

Гра часто кінчається бійкою.

**Життя без друзів —
як довга дорога без заїздів.**

○

**Танцює повний живіт,
а не ошатний плащ.**

○

**Краще бути самому,
ніж у поганому товаристві.**

○

**Подарунки роздавай,
а дружбу про себе тримай.**

○

**Розділена радість —
подвійна радість,
розділений смуток —
половина смутку.**

○

Самітний птах не мостить гнізда.

○

Що більше місто, то більша самота.

○

**Сміливо стукає той,
хто несе добру звістку.**

**Хто радіє з чужого нещастя,
плакатиме зі свого.**

○

**У кожного вистачає сили,
щоб витримати нещастя
свого приятеля.**

○

**Погана звістка ніколи
не спізнюється.**

○

У радості за плечима смуток.

○

**Якби смуток був водою,
багато людей би в ньому потонуло.**

○

**Сум і малому горбикові
дає велику тінь.**

○

**Не вір замиреній ворожнечі
й полатаній дружбі.**

○

**Не нарікай, що погані люди —
твої вороги, дякуй богам,
що вони не твої друзі.**

Спільне лихо легше терпіти.

○

**Спільне лихо робить
із недругів друзів.**

○

**З веселими косарями
й день короткий.**

○

**Хто ввечері співає веселої,
той часто вранці сумної заводить.**

○

**Хто ніколи не спізнав болю,
не здатен радіти всім серцем.**

○

**Прихована ненависть гірша
за відверту ворожнечу.**

○

**Приємно слухати гарну історію,
та ще приємніше
самому розповідати її.**

○

Як часто б'єш, то й сокира тупиться.

**Із селянином легше домовитися,
коли він плаче, ніж коли сміється.**

○

**Хто стане вівцею,
того проковтне вовк.**

○

Багато вовків ходять в овечій шкурі.

○

**Важка зима тоді,
коли вовк вовка жере.**

○

**Собаку, що лежить на самому споді,
всі кусають.**

○

Котам розвага, а мишам смерть.

○

Під кропивою часто сунці ростуть.

○

**Коли на різдво зелено,
то на великдень біло.**

○

Для сумних ніч ніколи не минає.

Удень грішить, а вночі карасться.

○

**Хто згадує добрі дні,
для того погані — ще гірші.**

○

Один гарний день — іще не літо.

○

Вогонь і вода — одвічні вороги.

○

Краще босому, ніж без ніг.

○

Краще зламати руку, ніж в'язи.

○

Однакове лихо — крок до дружби.

○

**Малий горбик часто перевертає
великого воза.**

○

**І на м'якій постелі
часом буває твердо спати.**

**Нещастя розчавлює дрібні душі,
а великі робить іще більшими.**

○

**Добре стережи свого язика,
то вбережеш своїх друзів.**

○

**Не мири нікого, бо наживеш собі
зразу двох ворогів.**

○

Біда навчить голу жінку прясти.

○

Біда навчить кульгавого стрибати.

○

**Нема річки без води,
нема хати без біди.**

○

**Найкраще витримає біду той,
хто вмів її приховати.**

○

**Коли священик іде з катом —
краще не бути з ними третім.**

**Не замикай дверей так,
щоб їх не можна було відімкнути.**

○

**Погано, коли на стежці між сусідами
росте трава.**

○

**Сусід не на те, щоб його любити,
а щоб мирно жити.**

○

**Добрий сусід кращий за брата,
що живе далеко.**

**Дерево мудрості росте поволі,
зате дає добрий плід**

**Дерево мудрості росте поволі,
зате дає добрий плід.**

○

**Владі й відвазі добре мати
за товариша розум.**

○

До поганої душі розум не приходить.

○

Краще без хліба, ніж без розуму.

○

**У мудрого більше очей,
ніж у дурного.**

○

**Мудрість страждає,
коли право помирає.**

○

**До кого розум навідається,
то вже й залишиться.**

Обачність — праве око розуму.

○

**Сивих голів багато,
а мудрих людей мало.**

○

Краще пучка розуму, ніж віз науки.

○

**Мудрий поглядом сягає в камінь
так глибоко, як хтось інший —
кайлом.**

○

**Розумний той, хто при потребі
може вдати з себе дурня.**

○

**Де розумний усміхається,
дурний регоче.**

□

**Дуроці — дарунок божий,
аби тільки вміти ними користатися.**

○

**Від дитини її божевільного
завжди почуєш правду.**

**Краще порозумнішати від шкоди,
ніж від сорому.**

○

**Краще докори розумного,
ніж лестощі дурного.**

○

**Заведешся з дурнем,
то й сам дурнем станеш.**

○

Дурень найдужче любить себе.

○

**Якби дурень умів мовчати,
то не був би дурнем.**

○

**Не той дурень, що дурить,
а той, хто дає себе дурити.**

○

Дурень часом мудріший за мудрого.

○

Недовчений гірший за невченого.

○

**Дурнів та великих панів
ніколи не навчиш.**

У грі завжди потрібен один дурень.

○

**Чого бракує в голові,
треба, щоб було в ногах.**

○

Коли не стас зубів, язик хляпас.

○

**Є багато віслюків,
що ніколи не носили мішків.**

○

**Станеш віслюком,
то носитимеш мішки для кожного.**

○

Посада дає хліб, а не розум.

○

У багатьох віслюків тільки дві ноги.

○

Не в усіх віслюків довгі вуха.

○

**Що вище мавпа стрибає,
бо більше показує свій зад.**

**Курка, що багато кудкудаче,
не вбереже яйця.**

○

**Краще бути собачою головою,
ніж лев'ячим хвостом.**

○

**Краще спотикатися ногами,
ніж язиком.**

○

**Хто питає про відоме,
в того, певне, не всі дома.**

○

**Як хтось обдурив тебе раз,
то скривдив,
а як двічі, то віддав тобі належне.**

○

**Хто вийде голий на село,
той має велику відвагу
її мало розуму.**

○

Учені дурні — найдурніші.

○

**Поки дурний мовчить,
його мають за мудрого.**

Коли хочеш знати, чи дурень дуже дурний, почни його хвалити.

○

Якби все залежало від бороди, то цап був би проповідником.

○

Хто вважає себе за дуже мудрого, недалеко втік від віслиюка.

○

Нема такого мудреця, щоб не лаяв себе за якийсь свій вчинок.

○

Розум — у голові, а не в бороді.

○

Там, де один дурень, скоро буде десять.

○

Одна мавпа робить багатьох мавпами.

□

Слово вражає тяжче за шаблю.

**Поганих слів нема —
є тільки погані думки,
висловлені ними.**

○

**Півслова не має
ні голови, ні хвоста.**

○

**Гучні слова і масне м'ясо
не застряють у горлі.**

○

**Осел, що носить на спині книжки,
не стане мудрецем.**

○

**Коли жуєш власні слова,
легко звихнути щелепу.**

○

**Він так дотримується слова,
як собака посту.**

○

**Він так стоїть на своєму слові,
як заєць біля барабана.**

○

**Бери людину за слово,
а корову за роги.**

**Найкраща реклама для книжки —
панахида по її авторові.**

○

**Краще похитнутися від слова,
ніж від удару.**

○

**Прислів'я — добра річ,
та ним не наїсишся.**

**Коли з неба падає манна,
у бідного якраз нема ложки**

**Коли з неба падає манна,
в бідного якраз нема ложки.**

○

Дурні багатії — скарбники мудрих.

○

**Бідний просить у бога хліба,
а багатий —
щоб йому захотілося їсти.**

○

**Найважча ноша в дорозі —
порожній гаманець.**

○

**Злидні можуть показати дорогу
і до трону, й до шибениці.**

○

**Добре грати в карти
з чужим гаманцем.**

**Тому, хто чекає на спадок,
вік завше здається надто довгим.**

○

У вбогості мало друзів.

○

Злидні й кохання важко сховати.

○

Злидні і страх породжують брехуна.

○

У багатого веселі спадкоємці.

○

**Тому, хто сподівається
успадкувати чиїсь черевики,
довго доводиться ходити босому.**

○

**Краще селянином на ногах,
ніж паном на колінах.**

○

**І найглибша криниця
може вичерпатися.**

○

**Краще, коли вбогі сидять біля твого
порога, ніж ти — біля їхнього.**

Краще хліб, ніж пташиний спів.

○

**Одну хлібину й одні черевики
важко ошадити.**

○

**Несміливий жебрак
часто ходить голодний,
а лякливий пес не буває гладкий.**

○

Гроші круглі, то й легко котяться.

○

У вбогої родини холодна кухня.

○

**Що убогіший чоловік, то менше йому
платять за роботу.**

○

**Убогий найщасливіший,
коли він ситий,
а багатий — коли голодний.**

○

**Багатых дужче лякають злидні,
ніж пекло.**

**У багатого багато жінок,
а мало дітей.**

○

**Як не маєш грошей у гаманці,
то май ласкаве слово на язиці.**

○

**У кого низькі двері,
той мусить згинатися.**

○

**Жменя монет дужча
за оберемок правди.**

○

**Хто спить на боргах,
у того тверда постіль.**

○

**Коли злидні на порозі,
то скоро сядуть до столу.**

○

**Над повним животом завжди
стримить гладка голова.**

○

**Коли світить сонце,
ніхто не згадує про зірки.**

**Краще миша в борошні,
як порожній мішок.**

○

**У кого нема острогів,
той їде з дубцем.**

○

**Наїстися можна і чорним хлібом,
аби був.**

○

Жебрати важче, ніж працювати.

○

**З одного селянина і двох волів
виходить троє коней.**

○

**Важче стояти біля дверей і просити,
ніж біля столу й давати.**

○

**Той просить, хто потребує,
той дає, хто має.**

□

**Одинадцять сорок і один циган —
разом буде дванадцятро злодіїв.**

**Хто купує те, що йому не треба,—
краде в самого себе.**

○

**Бог дає поживу кожній пташині,
та не кидає її до гнізда.**

○

**Бог допомагає шкіперові,
та веслувати він мусить сам.**

○

Бог дає яйця, та варить їх чорт.

○

Ледачий радо грає з чортом у карти.

○

**Чорт найкраще себе почуває
у вишуканому товаристві.**

○

**Гроші відчиняють усі двері,
крім дверей до раю.**

○

Пекло ніколи не буває переповнене.

○

**Хто мешкає поблизу церкви,
рідко заходить до неї.**

**Що ближче до церкви,
то далі до бога.**

○

**Хто ходить брудний до церкви,
сидітиме брудним у раю.**

○

**Убогий страждає не з власної волі,
а скупий — добровільно.**

○

**Багато хто хоче мати більше,
та ще більше таких, що хочуть
мати цілий світ.**

○

**Забравсь пацюк до млина,
то й думає, що він мірошник.**

○

**У багачів дівки, а в злидарів віл
швидко доростають.**

○

**Ченці та миші, міль та пацюки
лишають хліборобові самі лущайки.**

○

**Хто партачить у багатьох ремеслах,
не стане майстром у жодному.**

**Коли священник сам оре,
проповідь у нього коротка.**

◦

**Людина робить одяг, а одяг —
людину.**

◦

Грабар ніколи не буває безробітний.

◦

**Як бог дасть злидареві майна,
з нього стає сатана.**

**Хто чорнить інших,
сам не буде білий**

**Хто чорнить інших,
сам не буде білий.**

○

**На сусідському молоці
завше сметана краща.**

○

Заздрість не живе в порожній хаті.

○

**Скупавши тіло,
чорну душу не відмиєш.**

○

Кому не заздять, тому співчують.

○

**Хочеш, щоб тобі не заздрили,—
не хвалися.**

**Якби заздрість була гарячкою,
весь світ був би хворий.**

○

**Хто кидає бруд на інших,
сам брудниться.**

○

Чужі кури несуть гусячі яйця.

○

**Не рїж більше,
ніж можеш посолити.**

○

Чужа жінка завше вродливіша.

○

**Хто хоче мати все, що бачить,
часто втрачає все, що має.**

○

**Хто за все хапається,
має брудні пальці.**

○

Легка ноша, коли її несе інший.

○

Пошана йде в парі із заздрістю.

Заздрість — найкращі лестоці.

○

Заздрість сама себе мучить.

○

**Заздрість легше витримати,
ніж співчуття.**

○

**Нікчемне те щастя,
що не має бодай
двох заздрісників.**

○

Сусідський віл завжди дужчий.

○

**Кожен знає,
чому мірошник гладший за інших.**

○

**Хто не має власних успіхів,
знаходить розраду
в чужих невдачах.**

**Перед шахраєм засвічують
дві свічки,
а перед святим — одну.**

**Легко тому брехати,
хто прийшов здалеку.**

**До однієї брехні прислухаються
сім інших.**

**Не всі моляться,
що складають руки.**

Іншим разом — однаково, що ніколи.

**Хто раз обдурить,
тому ніколи не вірять.**

**На людях — як ангел,
а вдома — як чорт.**

**Облуда часто схована
під гарним чубом.**

○

**Повісь дурисвіта на мотузці,
сплетений з його гріхів,—
ніколи не відірветься.**

○

Для брехні немає спини.

○

Плітка — вже напівбрехня.

○

**Коли співець бреше,
це звать фантазією.**

○

Свята з виду, а в серці — жовч.

○

**Побожний мерзотник —
удвічі мерзенніший.**

○

Лис міняє шкуру, а не свою натуру.

○

Лисенята теж мають довгі хвости.

**Найбрудніші двері найближчі
до води.**

○

**Якби за кожну брехню
виривали зуба,
багато було б беззубих.**

○

**Брехня — мов снігова куля,
що довше котиться, то стає більша.**

○

**У каламутній воді
завжди найкраще ловити рибу.**

○

**На базарі завжди більше
лисячих хутр,
ніж осячих шкур.**

○

**Часом добрі слова
продають поганий товар.**

□

У підозрілого пана невірна челядь.

○

Підозріливість — хвороба тиранів.

**Підозріливість іде в парі
з нечистим сумлінням.**

○

**Лютого собаку і п'яницю
краще обминути.**

○

**Краще дати собаці хліба,
ніж кусатися з ним.**

●

**Похвала робить доброго добрішим,
а лихого ще лихішим.**

○

Пороків навчаються без книжки.

○

Краще перша злість, ніж остання.

○

**Важко сердитись,
коли ніхто не боїться.**

○

**Рябій нес, безрога корова
і малорослий чоловік —
дуже гонористі.**

**В орла великі крила,
але й гострі пазурі.**

○

**Не показуй на чужу пляму
брудним пальцем.**

○

**Якби ненависть горіла,
подешевшали б дрова.**

□

Прощення — найвища помста.

○

**Коли всі кульгають, кожен думає,
що він іде рівно.**

○

**Хто любить мішати чужу кашу,
в того часто своя пригорена.**

○

Кожен носить у серці свої сором.

○

**Ненависть навчас помсти,
помста породжує ненависть.**

**Немає таких скромних,
щоб не любили слухати,
коли їх хвалять.**

◦

**Мізерна та шана, яку ти позичаєш
у своїх батьків.**

◦

**У хвали коротша стежка до серця,
ніж в огуди.**

◦

**Гучні слова часто живуть
у боягузливому серці.**

◦

Найлякливіший нападає перший.

◦

З ворожби може стати пророцтво.

◦

**І тисячу язиків того не скажуть,
що сумління.**

◦

Нечисте сумління має вовчі зуби.

◦

Страх має тисячу очей.

**Вівця, що найдужче бекає,
дає найменше молока.**

○

**Боягузливі собаки
найду́жче гавкають.**

○

**Рідко буває череда
без рябого теляти.**

○

Погані очі уникають світла.

○

Не всі птахи можуть бути соколами.

○

Не всі дерева виростають рівні.

○

**Навіть добре дерево
може дати поганий плід.**

○

**Рибальський човен
довіку тхне рибою.**

○

**Кому все погане,
той не рад, як помилиться.**

Двоногі лиси найгірші.

○

**Що більше ворушиш сміття,
то дужче воно смердить.**

○

**Сором мати довгу бороду
й заяче серце.**

○

Лестоці змішують отруту з медом.

○

**Це такий, що не дасть яблука,
поки не дістане груші.**

○

**Витягнеш собаку з криниці,
матимеш покусані руки.**

○

Свиню ані запряжеш, ані осідлаєш.

○

**Із дужою рукою заїдеш далі,
ніж із справедливою головою.**

○

Вірність — рідкісний гість.

Що більший страх, то більша шкода.

○

Упертий ніколи не буває мудрий.

○

Сліпий кінь іде просто.

○

Говорить, як сліпий б'ється.

○

Не всі квітки годяться на приправу.

○

Одне погане яйце псує цілий калач.

○

Найгірше колесо найдужче рипить.

●

**Хто не знає, який він,
хай посвариться зі своїми сусідами.**

○

Лихе діло любить темряву.

○

Глухі собаки люблять кусати.

Що скупий назбирає,
те чорт забирає.

○

У нього легше вирвати зуба з рота,
ніж монету з гаманця.

○

Що старіший — то сердитіший,
що багатший — то скупіший.

○

Хто ламає палицю об власну спину,
не вартий і зітхання.

○

Біля солоної води немає спраглих.

○

Поганий той воротар,
що всім відчиняє.

○

Ніж нахаби завше перший
біля масла.

○

Зі скупих людей і з ситих свиней
користуються аж після
їхньої смерті.

○

У боягуза лице на гузні.

Без злодіїв не було б шибениці.

**Ледачий злодій кращий
за ледачого наймита.**

**Коли злодії поб'ються,
до селянина вертається корова.**

**Дрібних злодіїв вішають на мотузці,
великих — на золотому ланцюзі.**

Великі злодії вішають дрібних.

**Провинний тікає,
коли за ним ще ніхто не біжить.**

**Тому, в кого довгі руки,
треба мати довгі ноги.**

**Не всі ті злодії,
на кого собака гавкає.**

**Добрий початок — гарне діло,
та добрий кінець — іще краще**

**Добрий початок — гарне діло,
та добрий кінець — іще краще.**

○

**Хто хоче багато знати,
мусить багато працювати.**

○

**Хто обминає роботу,
той простує до злиднів.**

○

**Ніхто не спече паски,
не розбивши яйця.**

○

**У кого широкий рот,
той мусить мати широку спину.**

○

Праця дас солодкий сон.

Праця — приправа до їжі.

○

Праця гоїть сердечні рани.

○

**Багато працюють задля того дня,
якого ніколи не побачать.**

○

У ледачого повна голова намірів.

○

**Ледачий ніколи двічі не піде,
а якщо піде, то заблукає.**

○

Для ледачого кожна дорога терниста.

○

Голод ледачого підганяє.

○

**Краще закасані рукави,
ніж порожній живіт.**

○

**Краще одне слово спочатку,
ніж десять опісля.**

Досвід — дорога наука.

○

**Визнана помилка —
корисна помилка.**

○

**Якщо меду багато,
бджоли ледачіють.**

○

**Хто проспить осінь і весну,
буде голодний цілий рік.**

○

**Радий би вимити голову,
та не хоче замочити чуба.**

○

**Не натрудиш рук,
не натрудиш і зубів.**

○

Ситі курки несуть мало яєць.

○

**За годину можна встигнути більше,
ніж за ціле життя.**

○

Зима гарна, бо можна довго спати.

Зима пожирає, що літо настаряє.

○

Важче загасити зірку, ніж ліхтар.

○

**Ледачий воліє важче понести,
ніж двічі сходити.**

○

**Ледачим і гладким спека завше
допікає.**

○

Ледачим панам треба відданих слуг.

○

**Ледачий вовк рідко розживеться
на кістку.**

○

**За когось не можна спати,
але можна працювати.**

○

**В обіцянки є ноги,
та щоб її виконати — треба рук.**

○

**Ніхто не любить слухати
схожих на себе.**

**Хто не любить робити,
любить пліткувати.**

○

**Найкраще спати вранці,
бо й постіль тепла, і блохи наїдені.**

○

**Погана та миша,
що знає лиш одну нору.**

○

**Коли часто стріляти,
то таки влучиш у ціль.**

○

**Що сліпіший господар,
то видюціша в нього челядь.**

○

У кого є собака, той не витиме сам.

○

**Слимак, плазуючи, досягне далі,
ніж заєць лежачи.**

○

**Великим возом переведеш коня,
а малим перевезеш додому цілий ліс.**

Чужа помилка найкраще навчас.

Чужа шкода скоро забувається.

**Той не шукатиме за дверима,
хто сам раніше там не стояв.**

**Багато людей копають криниці,
та не в усіх добра вода.**

**Краще подмухати на кашу,
ніж обпектися.**

**Краще рибина в руці,
ніж дві в ріці.**

**Прохання завжди тепле,
а подяка холодна.**

**Прохання завжди довге,
а наказ короткий.**

**Прохання здіймається вгору,
а ласка спадає вниз.**

○

Не хвали дня, поки не зайде сонце.

○

Буде день, буде й рада.

○

Ніхто не суддя у власній справі.

○

**Не важко тримати двері зачинені,
коли в них ніхто не стукає.**

○

**Хто йде за своєю головою,
мусить стояти на своїх ногах.**

○

**Вогонь добрий,
коли він не сам порядкує.**

○

**Вогонь і вода добрі слуги,
та погані господарі.**

○

**Злодій хоч щось залишає,
а вогонь усе забирає.**

**Хто раз спокусився,
той і вдруге не встоїть.**

○

Одна помилка плодить гору помилок.

○

Одна жарина запалює інші.

○

**Коли одна гуска п'є воду,
п'ють усі.**

○

**Коли один собака загавкає,
гавкають усі.**

○

**Як одна корова зареве,
заревуть усі.**

○

Одне око завжди вразливе.

○

**Хто не має соколів,
мусить удаватися до сов.**

○

Хто падає, того топче весь світ.

**Вудки без принади на гачку
не закидають.**

○

**З однієї пір'їни не зробиш
цілої курки.**

○

**Дерево, яке часто пересаджують,
рідко пускає коріння глибоко.**

○

**Троє переїздів — однаково,
що пожежа.**

○

**Ложкою меду більше спіймаєш мух,
ніж діжкою оцту.**

○

**Заборонене найдужче кортить
зробити.**

○

Легше пробачити, ніж забути.

○

**Не все старе правдиве
й не все нове фальшиве.**

**Краще їдеться з вівсом,
аніж з батогом.**

○

**Переймай ті звичаї,
серед яких живеш.**

○

**Хто хоче купити хутір у пеклі,
тому не треба ще й лісу.**

○

**Хто довго жив у пеклі, той забув,
як буває в раю.**

○

**Хто живе в пеклі, той не вірить,
що десь іще є рай.**

○

**Поки я мовчу —
таємниця у мене в полоні,
коли я її скажу — я стаю її бранцем.**

○

**У того, хто грає в карти з чортом,
завше виростають пазурі.**

○

Гарячою кашею легко обпектися.

**Небо високо, та, як хочеш потрапити
туди, мушиш схилятися.**

○

**Важко бути героєм,
коли ніхто не бачить.**

○

**Хочеш полизати меду —
не бійся бджіл.**

○

Де мед, там і мухи.

○

**Хто хоче втопити собаку,
той каже, що він сказився.**

○

**Хочеш битися з собаками —
мушиш мати в кожній руці палицю.**

○

Голодний осел не зважає на батіг.

○

**Важко вмістити багато голів
під одним капелюхом.**

**Коли сліпий веде сліпого,
обидва падають у канаву.**

○

**Хто має добрі вуха,
має й доброго язика.**

○

**Хто не вміє балакати,
тому рот не стуляється.**

○

**Хто не розтуляє рота,
не проковтне мухи.**

○

**На повний живіт легко виголосити
добру проповідь про піст.**

○

Ніхто не кульгає чужими ногами.

○

**Хочеш спіймати лиса,
вберися в лисяче хутро.**

○

Затемна в усіх котів очі зелені.

**Краще одна бджола,
ніж цілий рій мух.**

○

**Гарні квітки при дорозі
довго не постоять.**

○

Мальовані квітки не пахнуть.

○

**Рік має широкий рот
і великий живіт.**

○

День — очі, а ніч — вуха.

○

Хочеш мати вогонь, терпи дим.

○

Краще загубити ківвицю, ніж судно.

○

**Якби брехня була мистецтвом,
у світі було б повно митців.**

○

**Через «так» і «ні»
суперечка довго триває.**

**Собаці, що має блохи,
ніколи не буває нудно.**

○

**М'які коліна і тверді лікті
не одному проклали дорогу.**

○

Коли кінець поганий — усе погане.

○

**Горобця не запрошують
до танцю журавлів —
у нього надто короткі ноги.**

○

**Як усі плюватимуть на камінь,
то й він мокрий стане.**

○

**Хоч скільки свиней
дірку в тину проламують,
а дістанеться тій, що застрягне.**

○

**Хто вганяється рогами
надто глибоко,
того топчуть по шиї.**

○

Краще повернутися, ніж заблукати.

**Найкращий плавець теж може
втонути.**

○

І стара миша ловиться в пастку.

○

Що ближче до сонця, то гарячіше.

○

**Хто каже, що хоче,
почує, чого не хоче.**

○

**Як ти вітаєш сусіда,
так він вітає тебе.**

○

**Коли горить сусідська хата,
твоя теж у небезпеці.**

○

**Сусіда шануй, але паркана
між вами не руйнуй.**

○

**Погане стає гарним,
коли настають іще гірші часи.**

○

Прив'язаний пес завжди лютій.

**У лютих собак
завжди покусані вуха.**

○

**Коли є палиця, не треба
до собаки підлещуватись ковбасою.**

○

**Хто хоче відкусити завеликий шмат,
часто втрачає цілу хлібину.**

○

Малі птахи несуть малі яйця.

○

**За квапливим вчинком
слідом іде каяття.**

○

Ковалеві діти не бояться іскор.

○

Коваadlo не боїться молота.

○

**Хто боїться іскор,
з того буде поганий коваль.**

Здоровий жебрак щасливіший за хворого короля

**Здоровий жебрак щасливіший
за хворого короля.**

○

Від твердого хліба рожеві щоки.

○

Хто має хліб, той не обідає сам.

○

**Їжа — одна половина поживи,
а друга — сон.**

○

Добре мати багато їжі і багато свят.

○

**Мий зуби, коли миєш руки,
то матимеш зуби, поки будуть руки.**

○

У кого є хліб, той не їсть кори.

**Хто ласиться на чужі тарелі,
не має часто їжі на своїх.**

○

Зі слізьми спожите тяжко травиться.

○

З'їдений хліб скоро забувається.

○

**У багатьох є хліб аж тоді,
коли немає зубів.**

○

Від порожньої комори жінка дуріє.

○

Різник має право на першу ковбасу.

○

Не маєш м'яса, то їж хліб.

○

**Хто їсть спершу білий хліб,
мусить потім їсти чорний.**

○

**Голодний і на злидарів шматок
зазіхає.**

Коли в мішку тирса,
борошна з неї не змелеш.

○

Хто сподівається на чужу ласку,
часто має пісний обід.

○

Від того, що хтось їсть,
сам ситий не будеш.

○

Живіт наїдається швидше, ніж очі.

○

Гостинність — найкраща страва.

○

Багатий ласун стає під старість
блюдолизом.

○

Не всі ті добрі кухарі,
що мають довгі ножі.

○

Не давай горіхів беззубим.

○

Спрага робить із води вино.

**Із солодкого вина
виходить кислий оцет.**

**Люстро показує нам обличчя,
а вино — серце.**

**Куди вчащає вино,
звідти тікає розум
і не завжди вертається.**

Хто друг чарці, той недруг собі.

Солодко пити, та гірко платити.

Пий, як у гостях, а їж, як удома.

**П'яний увечері — як ведмідь,
а вранці — як шуліка.**

П'яний ніколи не буває бідний.

**У п'яного перед очима
сонце завжди танцює.**

○

**П'яниці навіть мари
з дороги вступаються.**

○

Перша чарка шукає товариства.

□

Добрий кухар — це добрий лікар.

○

**Хто робить лікаря спадкоємцем,
той ворог своєму здоров'ю.**

○

Їда і вода тримає тіло з душею.

○

Коротка вечеря дає довгий вік.

○

Сухий кашель — сурма смерті.

○

**Хворого дратують навіть мухи
на стіні.**

**У здорового і хворого
не одне на думці.**

○

Хворий любить ховати здорового.

○

Легше потішати, ніж потішитись.

○

Кожен бенкет — жнива для лікарів.

○

**Деякі хвороби виліковують ліки,
більшість — терплячість,
а всі — смерть.**

○

**Сказане на бенкеті
не дійсне другого дня.**

○

**Лікар, що хоче лікувати чужі рани,
не повинен показувати своїх.**

○

**Ніхто не стане добрим лікарем,
поки могилами не заповнить
цвинтар.**

**Краще мудрий мир,
ніж немудра перемога**

**Краще мудрий мир,
ніж немудра перемога.**

○

**Десятеро злидарів
уживуться в одній хаті,
а два королі
не вживуться в одній країні.**

○

**Війна — дорога розвага,
коштує багато голів.**

○

**Коли дзвони дзвонять на війну,
чорт розширює пекло.**

○

**Вічний мир буває тільки
на цвинтарі.**

**Коли рубають ліс,
легко будуватися.**

○

**Чим святіша доба,
тим запекліша боротьба.**

○

Війна торує шлях голодові й чумі.

○

**У війні всі зазнають поразки,
навіть переможець.**

○

**Війна хоче трійці:
грошей, грошей, грошей.**

○

Нема війни без поразки.

○

**Хто спершу у війні перемагає,
той її програє.**

○

**Що більша ворожнеча,
то жалюгідніший мир.**

○

З дідами та бабами не воюють.

**Хто любить війну,
в того з часом усі стають вороги.**

○

**Якби війну вигравав крик,
віслюк був би героєм.**

○

Убогі йдуть на харч гарматам.

○

Із поля бою страшний урожай.

○

**Хто любить сварку,
не любить свого власного життя.**

○

Що більша борня, то менша здобич.

○

**Хто шукає незгоди,
знаходить для неї причину.**

○

**Хто любить битися,
завжди має нагоду заліплювати
рани.**

○

Без боротьби нема перемоги.

**Мир не триває довше,
ніж того хоче сусід.**

○

Краще яйце в мирі, ніж віл у війні.

○

**Хто легковажить ворога,
той програє половину битви.**

○

Повалений ворог — не переможений.

○

**У кого троє ворогів,
той мусить із двома помиритися.**

○

**Мир і затишний дім
ніколи не бувають задорогі.**

○

**Мир варто купити,
коли не можна інакше врядити.**

□

**На високому стільці
рідко хто довго всидить.**

Суворі володарі довго не панують.

○

**Горе тій країні,
де королем недоліток.**

○

**Усі хочуть володарями бути,
та ніхто не хоче під тягарем
спину гнути.**

○

**Лук не може бути весь час
напнутий.**

○

**Не всі лицарі,
що носять лицарський хрест.**

○

**Сильних володарів ненавидять,
слабких — зневажають.**

○

Від золота суддя сліпне.

○

**Коли бог хоче покарати народ,
то відбирає розум у короля.**

**Жоден святий не вважає себе
таким малим,
що не хотів би мати окремої свічки.**

○

**Хто втручається в чужі чвари,
має збитки й ганьбу до пари.**

○

**Не легковаж найнікчемнішого
ворога,
шануй найнікчемнішого приятеля.**

○

**Від ворога краще рана,
ніж поцілунок.**

○

**Нема в людини більшого ворога,
як вона сама.**

○

**Дай псові, що скавулить, кістку,
то матимеш спокій.**

○

**Не всі тобі друзі ті,
що підтакують.**

**Хто чинить суд між двома друзями,
одного втрачас.**

○

На добрих друзів треба багато часу.

○

Добре мати приятеля в гавані.

○

**Хто цькує іншого,
сам не має спокою.**

○

**У скрутні часи і князь
радий би лахміття надягти.**

○

Велика риба пожирає малу.

○

**На високих горах віють
великі вітри.**

○

Усі не можуть сидіти спереду.

○

**Можновладці люблять зраду,
але ненавидять зрадників.**

**Коли дався впрягти у воза,
то мусиш дотягти його додому.**

○

**Багато керманчів укупі
погано керують.**

○

Як багато при ділі, то діло стоїть.

○

**Хто не вмів сказати «ні»,
не може бути володарем.**

○

У скрутті навіть чорт їсть мухи.

○

**Солдатам небезпека,
а генералам слава.**

□

**Коли влада йде поперед закону,
краще бути володарем,
ніж підданцем.**

○

Навіть богам важко всім догодити.

**Або дотримуїся права,
або виїзди геть.**

○

**Закон не силує до добрих справ,
але застерігає від лихих.**

○

**Кожна влада має двійника —
зловживання владою.**

○

**Закон — що восковий ніс:
крути ним, як хочеш.**

○

**Правда — собака,
якого заганяють до собачої буди.**

○

**Хто каже правду, тому дають нічліг
тільки на одну ніч.**

○

Війна шпурляє право під лаву.

○

**Краще полягти з честю,
ніж устояти з ганьбою.**

Що більше законів,
то більше злочинів.

○

Хто хоче права,
повинен уміти битися за нього.

○

Давній звичай — те саме, що закон.

○

Де кінчається закон,
там має починатися честь.

○

Гучна обіцянка — гучна брехня.

○

У панів вразливі вуха —
чують лише те, що їх влаштовує.

□

Панський собака — теж пан.

○

Пан без маєтку —
що таця без вина.

○

У ласкавого пана зухвалий служник.

**Хто не може вдарити свого пана,
б'є його собаку.**

○

**Коли лев загине,
зайці танцюють на його спині.**

○

**Не всі ті вільні,
хто глузує зі своїх пут.**

○

Один полює, а другий їсть печеню.

○

**Один оре, другий сіє,
а не знають, хто збере врожай.**

○

Один пеує, другий розплачується.

○

**Один сідлає коня,
а другий сідає на нього.**

○

Половину воза везе батіг.

○

**Не купуй у того, перед ким
маєш стояти з капелюхом у руці.**

**Король може все,
а часу не спинить**

Король може все, а часу не спинить.

○

Життя гарне, коли світить сонце.

○

**Той, хто чекає на смерть,
мусить напекти багато хліба.**

○

**Життя без утіхи —
як порожні горіхи.**

○

**Добре життя краще за добру
проповідь.**

○

Життя летить, мов дим і вітер.

○

Коли опадає листя, сохне дерево.

**Коли дерево впаде,
всі поспішають із сокирами.**

○

**Якби всі епітафії були правдиві,
у раю стало б тісно.**

○

**На живих кидаємо бруд,
а на мертвих — квітки.**

○

Вінець життю дарує тільки смерть.

○

**Хто живе надією,
той помирає в пості.**

○

**Життя вперте,
а смерть іще впертіша.**

○

Смерть не має календаря.

○

Помирати не можна навчитися.

○

**Краще, щоб тебе несли до могили,
ніж ти сам би туди йшов.**

**Страх померти
страшніший від смерті.**

○

**Той, хто садить сад,
не куштує його врожаю.**

○

**На молодих смерть чигає,
а в старих стоїть перед очима.**

○

**Зрілі літа — довгий міст
між життям і смертю.**

○

**Усі хочуть жити,
але не хочуть бути старими.**

○

**До кожного прилетить
колись чорний птах.**

○

**Коли дерево впаде,
всі раді придбати дров.**

○

І зелена трава колись стане сіном.

**Коли кінчається час,
починається вічність.**

○

**Коли спускається тягарець,
зупиняється годинник.**

○

Час і найбільші перепони подужає.

○

Літа поволі майструють труну.

○

Що більше літ, то ближче мари.

○

Жити — означає пам'ятати.

○

Смерть везе позад себе спадкоємців.

□

**Що більша тривога,
то ближче до бога.**

○

**Хто служить чортові,
мусить триматись за його хвіст.**

**Чорт любить багатих удів
і ситих попів.**

○

**Не заглядай у всі дірки —
в котрійсь та сидить чорт.**

○

**Легко чорта прикликати,
важче його позбутися.**

○

Не кожна драбина веде до неба.

○

У бричці ніхто не заїде до неба.

○

**Щоб чухати чорта,
треба мати залізні рукавиці.**

○

**Треба бути доброю почварою,
щоб злякати чорта.**

○

**Щоб обідати з чортом,
треба мати довгу ложку.**

○

**Не всі ті святі,
хто ходить до церкви.**

**Мертвих святих хвалять,
а живих цькують.**

○

**Усіх вабить небо, та не вабить шлях,
що веде до нього.**

○

**Схимники сподіваються
заслужити рай тим,
що роблять собі на землі пекло.**

○

**Бог створив рай для вбогих на небі,
а багаті мають свій рай на землі.**

○

**У голодного живота
коротка застільна молитва.**

○

**Люди хочуть мати більше речей,
а чорт — більше людей.**

○

**Що ближче до Риму,
то менше праведників.**

○

**У великих панів
можна і погрітися, і обпектися.**

**Поганий той візник,
що знає тільки одну дорогу**

**Поганий той візник,
що знає тільки одну дорогу.**

○

**Ніколи стільки не брешуть,
як перед виборами, під час війни
і після ловів.**

○

**Бог любить трійцю,
але й чорт уміє рахувати до трьох.**

○

**«Якби» її «але» —
найвищі гори на світі.**

○

**Заборонений шлях
часто буває дуже в'їжджений.**

**Бережися бика спереду,
осла — ззаду,
а шахрая — з усіх боків.**

○

**Якби мішки вміли говорити,
багато мірошників були б злодіями.**

○

**Добре ім'я можна втратити
тільки раз.**

○

**Не забувай, що в тебе один рот,
а вух двоє.**

○

**Як слово зрониш чи камінь кинеш —
то вже їх не зупиниш.**

○

**Хто сипле тільки гарні слова,
сипле їх порожньою ложкою.**

○

**Ізда забороненими шляхами
дорого коштує.**

○

**Той, хто має довгого носа,
думає, що про нього всі балакають.**

**Як кожен замете біля свого порога,
ціла вулиця буде чиста.**

○

Кропива жалить і друзів, і ворогів.

○

**Багато хто запрошує до себе гостя,
якого не хоче бачити.**

○

**Найізначніші гості приходять
останні.**

○

**Господар дому —
служник своєму гостеві.**

○

**Через нудного гостя й господар стає
нудний.**

○

**Риба і гість на третій день
уже тхнуть.**

○

**Першого дня — гість, другого —
халепа, третього — чума.**

**Коли живеш у кривого,
то навчись кульгати.**

○

**Хто опиняється в мішку останній,
вилазить із нього перший.**

○

**Адвокат і маляр
можуть із білого зробити чорне.**

○

**Добрий адвокат —
небезпечний сусіда.**

○

**Від позову адвокат гладшає,
а позивачі худнуть.**

○

**Із молодим адвокатом
утратиш спадок,
а з молодим лікарем — здоров'я.**

○

**Адвокат намагається
розтягти процес,
а лікар — скоротити.**

**Завжди більше дурних покупців,
ніж дурних продавців.**

○

Крам хвалять, щоб його збутися.

□

**Із голого й десять грабіжників
не стягнуть сорочки.**

○

**Як спіймався лосось,
то не шкода втратити й гачка.**

○

**Волові не дають усього того,
що він везе.**

○

**Часто лисові дарують гуску,
щоб здерти з нього шкуру.**

○

**Коли не маєш того, що любиш,
люби те, що маєш.**

○

**Миші, що ласиться на шматок м'яса,
не минути пастки.**

Не давай біля столу стільки,
щоб потім не довелося просити
біля дверей.

○

Краще малий подарунок,
як велика обіцянка.

○

Як маєш сонце, місяць і зорі,
нічого нарікати на свою долю.

○

Хто для себе теля, а для інших віл,
ніколи не вилізе із злиднів.

○

Мірошник ніколи не вп'ється так,
щоб забув узяти гарці.

○

Добре бути
священиком на великдень,
дитиною в піст,
хліборобом на різдво,
а лошам восени.

с

Нелегко добути в коня вівса,
а ковбаси — в пса.

**Купуй, коли всі хочуть продати,
а продавай, коли всі хочуть купити.**

○

**Хто купує те, що йому не треба,
продає те, що йому треба.**

□

**Завжди сплачуй свій борг —
тобі знов може знадобитися позичка.**

○

**Як винен гроші, то або віддай,
або будь ввічливий.**

○

**Краще порожній гаманець,
ніж повний позичених грошей.**

○

**Хто має сплатити борг до великодня,
у того піст швидко минає.**

○

**Хто не любить нікому позичати,
часто не любить і віддавати.**

**Із поганих віддавальників
добрі покупці.**

○

**Хто радо позичає гроші,
позбувається і їх, і друзів.**

○

**Хто любить позичати,
з того добрий брехун
і поганий боржник.**

○

**Можливість позичити грошей —
велика полегкість,
поки нею не користуєшся.**

□

**Добрий сон кращий
за погану вечерю.**

○

Стунай широко — не зітреш підшов.

○

**Дурні потрібніші розумним,
ніж розумні дурним.**

**Нема нічого постійнішого
за непостійність.**

○

**Цапа хоч і виведи з хати,
а дух його залишиться.**

○

**Погана та криниця,
до якої треба носити воду.**

○

**Котрий палець уражений,
той і болить.**

○

**Найотруйніше зілля
часто має найкращі квітки.**

○

Улітку кожен куц — домівка.

○

У пацюка багато нір.

○

**Краще вже хаї тебе вкусить вовк.
ніж вівця.**

**Краще втонути в морі,
ніж у калюжі.**

○

Не все те чухай, що свербить.

○

**Погано покладатися на те,
від чого всі мають ключі.**

○

**Миша знайде собі нору,
хоч хата й повна котів.**

○

**Не показуй кожному того,
що боїшся втратити.**

○

**Як хтось не хоче бачити,
то не допоможуть ні очі, ні світло.**

○

**Нові черевики добрі,
та старі менше муляють.**

○

**Черевики мають бути малі зовні
її великі всередині.**

**Хто не йде вперед,
той сунеться назад.**

○

Краще триматися голови, ніж хвоста.

○

**Підведеш коня в яслах,
він тебе підведе на узвозі.**

○

Хижі птахи не співають.

□

**Не можна свистіти
з повним ротом борошна.**

○

**П'ять чуттів —
п'ятеро дверей для гріхів.**

○

Смола і дьоготь — честь човняра.

○

**Хто працює зі смолою,
має брудні пальці.**

Добре ремесло має золоте дно.

○

**Поліпшуй землю,
та не забувай одночасно
поліпшувати себе самого.**

○

**Що далі від ранку,
то дешевший базар.**

○

**Краще купити дорого,
ніж бути голодному.**

○

**Купуючи, май відкриті очі
або гаманець.**

○

**Хто купує порося в мішку,
приносить додому цуценя.**

○

**Краще не продати,
ніж погано вторгувати.**

**«Так тим мишам і треба»,—
сказав селянин,
коли загорілася клуня**

**«Так тим мишам і треба»,—
сказав селянин,
коли загорілася клуня.**

○

**«Король бере мою голову,
видно, свої не має»,—
сказав тяжко поранений лицар.**

○

**«Уночі всі свині чорні»,—
сказав чорт, зустрівши священника.**

○

**«Для мене після весілля
найвеселіший — похорон»,—
сказав священник.**

○

**«Скільки голів, скільки й норів»,—
сказав селянин, перекинувши воза
з капустою.**

**«Великим бугаям — великі стіїла»,—
сказав селянин про королівський
палац.**

○

**«Добре, що тепер
буде з ким сваритися»,—
сказав дід, знов одружившись.**

○

**«Якби я тебе, чорте, не побачила,
то й досі дівувала б»,— сказала баба,
сварячися з дідом.**

○

**«Гляди, щоб не повідлітали
гудзики»,— сказала баба,
б'ючи діда штаньми.**

○

**«Краще лихо мати,
ніж його втрачати»,—
сказала стара, коли помер дід.**

○

**«Нема гірших за родичів»,--
сказав лис про рудих собак.**

**«Добре мати на собі щось чисте»,—
сказав сажотрус,
вивернувши сорочку задля
святвечора.**

○

**«Усе-таки на смак, як чоловік»,—
сказала дівка, цілуючи півня.**

○

**«Я беру ключі від неба, а ти бери
від пекла»,— сказав священикові
єпископ.**

○

**«Рай важко заслужити»,—
сказав черниці абат,
коли, падаючи з ліжка,
зламав їй руку.**

○

**«Мірошниковій дитині води
ніколи не буває забагато»,—
сказав священик, ще раз опускаючи
її в купіль на хрестинах.**

○

**«Найперше треба думати
про грішне тіло, все інше —
марнота»,— сказав священик,
сідаючи до столу.**

«Живи так, як я навчаю,
а не так, як я живу»,—
сказав священник органістові.

○

«Для землі гній кращий,
ніж слово боже»,—
сказав священник селянинові.

○

«Колегу годилося б пустити»,—
сказав священник святому Петрові
на брамі до раю.

○

«Гріхи я візьму на себе,
якщо ти візьмеш мене на себе»,—
сказав священник дівчині.

○

«Він виголошує казання про пекло
так, наче там народився»,—
сказав паламар про нового
священника.

○

«Що ми їли б, коли б ніхто
не помирав»,— сказав грабар.

**«Солдат мусить
продавати життя дорого»,—
сказав лейтенант,
одружуючись зі старою вдовою.**

○

**«Нехай господь береже короля,
а батьківщина сама собі
дасть раду»,—
сказав промовець у парламенті.**

○

**«Мовчи,
коли розмовляєш зі мною»,—
сказав пан орендареві.**

○

**«Воно таке добре,
що його можна їсти і вдруге»,—
сказав крамар про своє масло.**

○

**«Тут нема милосердних людей,
а самі крамарі»,— сказав
господар крамниці жебракові.**

○

**«Якщо воно добре для мене,
то підійде й вам»,—
сказав мандрівний крамар,
продавши шмат сукна.**

**«Прийдете за годину»,—
сказав писар відвідувачам,
ідучи до відходка.**

○

**«Іди геть до біса»,—
сказав поліцаї
телеграфному стовпові.**

○

**«Писати я не вмію,
але робити лінійки можу»,—
сказав учитель.**

○

**«Дякувати богу,
що я з вами не граюся»,—
сказав учитель,
коли учні затіяли бійку.**

○

**«Хто здатен запам'ятати
всі калюжі»,—
сказав учитель,
коли його запитали про Чорне море.**

○

**«Мабуть,
у цієї траві сидить дідько»,—
сказав кравець,
утираючи гузно кропивою.**

**«Усе треба міряти»,—
сказав кравець,
шмагаючи жінку метром.**

○

**«Достоту, як моя жінка»,—
сказав кравець,
коли в прасці засичало вугілля.**

○

**«Дякувати богу, що я не швець»,—
сказав кравець.**

○

**«Оце то шиття»,— сказав кравець,
падаючи зі столу і зробивши
три стібки,
поки опинився на підлозі.**

○

**«Нема чого поспішати»,—
сказав швець, ївши горох шилом.**

○

**«Якби не я, не було б різниці
між жебраком і королем»,—
сказав швець.**

**«Хай господь береже
всі тринадцять»,—
сказав гончар,
несучи на голові дванадцять макітер.**

○

**«Він рипить не дужче,
ніж можна витримати»,—
сказав столяр про свій стілець.**

○

**«Усе має один кінець,
а ковбаса — два»,— сказав різник.**

○

**«Тут треба підшпаклювати»,—
сказав маляр,
показуючи на худу кобилу.**

○

**«Не пороши на мене»,—
сказав сажотрус мірошникові.**

○

**«Якщо ти ризикуєш життям,
то я ризикну горлом»,—
сказав селянин, ковтнувши муху.**

**«Якщо бог дає мені хлопців,
то дасть і штанів»,—
сказав селянин, коли дружина
втретє народила трійнята.**

○

**«Мене й так усі знають,
тут у місті в мене
в кожній крамниці борг»,—
сказав селянин, коли йому в банку
не дали позички,
зажадавши посвідки.**

○

**«Найкраще буде повернути назад,
бо дорога розкололася»,—
сказав селянин,
доїхавши до роздоріжжя.**

○

**«Отепер я вже бачу»,— сказала баба,
наштрикнувшись оком на сучок.**

○

**«На природі кожному приємно»,—
сказав дід,
кинувши бабу в кропиву.**

○

**«Як шукати, то шукати скрізь»,—
сказав селянин,
шукаючи волів у скрині.**

**«Ти теж прийшла до сповіді?» —
сказав селянин,
побачивши в церковних дверях
свиню.**

○

**«Божого слова ніколи не забагато»,—
сказав селянин,
лущуючи дружину Біблію.**

○

**«Та чортівня вже починається»,—
сказав селянин, коли,
йдучи сповідатися,
причинив дверима полу
своєї куртки.**

○

**«Просити не соромно»,—
сказав селянин,
прив'язавши кобилу біля церкви.**

○

**«Не можна знати,
куди зайцеві заманеться побігти»,—
сказав селянин,
наставивши сильце в димарі.**

**«Холодна нині зима»,—
сказав наймит,
коли примерз до ліжка.**

○

**«Тиждень швидко мине,
післязавтра буде середа»,—
сказав поденник.**

○

**«Не дуже гарна, зате міцна»,—
сказав столяр про труну,
яку щойно зробив.**

○

**«Міцним об міцне»,—
сказав коваль,
ударившись головою об ковадло.**

○

**«Замалим не в око»,—
сказав селянин,
коли камінь улучив йому
в палець ноги.**

○

**«Тут нема боягузів»,—
сказав селянин,
кидаючись за зайцем.**

**«Дуже можливо»,— сказав селянин,
коли його назвали злодієм.**

○

**«По сім за шість
і по червоній за білу»,—
сказав селянин,
коли його запитали на базарі,
по чому він продає картоплю.**

○

**«Я посіяв мірку і зібрав мірку,
а якби посіяв більше,
то й зібрав би більше»,—
сказав селянин.**

○

**«Забери кобилу з лугу»,—
сказав селянин, цілячись з рушниці
в горобця.**

○

**«Спасенний той, хто вбогий,
але з цього не проживеш»,—
сказав жебрак.**

○

**«Що вбогому робити,
як не їсти й не спати»,—
сказав жебрак.**

«Я не можу позалицятись до їжі,
тому залицяюся до вас, пані»,—
сказав волоцюга вдові,
коли та дала йому їсти.

○

«Поцілуй мене раз,
а я віддам тобі два,
хоч я убогий»,—
сказав служниці волоцюга.

○

«Добре, як вірна жінка
йде за чоловіком»,— сказав дід,
тягнувши стару за коси.

○

«Погане зілля важко виполоти»,—
сказав чоловік,
коли дружина одужала
після хвороби.

○

«Коли людина найслабша,
тоді їй приходить спокуса»,—
сказав чоловік,
залишившись без тютюну.

○

«Хоч барометр розбився,
а мене однаково крутить
у кістках»,— сказав старий.

**«Я стара, як відьма,
а сестра моя на два роки старша»,—
сказала баба,
коли її запитали про вік.**

○

**«Легше сказати, ніж зробити»,—
мовила стара,
коли її попросили мовчати.**

○

**«Я ніколи такого не казав»,—
мовив учень,
коли священник запитав його:
«Чому ти кажеш: «Вірую»?»**

○

**«Батько б'є матір, мати б'є мене,
а я б'ю kota»,— сказав хлопчик.**

○

**«Дякую всім, хто допомагав,
а надто тобі, Нільсе»,—
сказала дівчина,
коли хрестили її дитину.**

○

**«О, рідко нема»,— сказала дівчина,
коли її запитали,
чи в неї нема нареченого.**

**«Я сиджу, як на цвяхах»,—
сказала дівчина,
сидячи на колінах у лейтенанта.**

○

**«Якщо правда те, що Андерс каже,
то я найбільше лежатиму»,—
сказала дівчина,
продаючи перед весіллям прядку.**

○

**«Кожен має свої звичай»,—
сказала молода, ідучи до шлюбу
її беручи з собою колиску.**

○

**«Я забув спитати, Маргарето,
чи ти вмієш ткати»,—
сказав молодий, ідучи до шлюбу.**

○

**«Я просто трохи перебіг дорогу
господові богу»,— сказав чоловік,
убивши свою стару тещу.**

○

**«Краще стара піч, аніж жодної»,—
сказав той, що оженився
зі старою бабою.**

«Мені однаково треба було вниз»,—
сказав той, що впав зі сходів.

○

«Тяжкі тепер часи»,— сказав той,
що грів окріп на чай у калоші.

○

«Дами перші»,— сказав той,
що боявся темряви.

○

«Не мій клопіт,
що в мене робиться за спиною»,—
сказав той,
кому дали доброго стусана в зад.

○

«Оце то мова,
навіть мертвий зрозуміє»,—
сказав той, кому дали ляпаса.

○

«Якщо не прийдеться на пса,
то буде на мою стару»,—
сказав дід, купивши намордника.

**«У цій корчмі
я нічого не заборгував»,—
сказав гвардієць,
коли церковний служник
простяг до нього скарбничку.**

○

**«Якщо ти мала і зважилася,
то я, великий, тим більше
стрибну»,— сказав селянин білці,
яка стрибнула з дерева на дерево.**

○

**«Виходь, якщо там є хтось
мертвий!» — сказав десятник,
коли завалилося риштування.**

○

**«Як на мій смак,
то найкращий — коров'ячий гній»,—
сказав садівник.**

○

**«Я ріжу, як показують ножиці»,—
сказав кравець.**

○

**«Я живу надією»,—
сказав кіт на шафі.**

З М І С Т

- 5 Переднє слово
Ольга Сенюк
- 16 Коли робиш добро —
не оглядайся
- 23 Де в хаті злагода,
там усім вистачає місця
- 29 Доля вища за найвищі гори
- 35 Кохання сліпе,
а подружжя гострозоре
- 48 Молодість має гарний вид,
а старість — гарну душу
- 57 Щастя й нещастя ходять
тими самими стежками
- 68 Дерево мудрості росте поволі,
зате дає добрий плід
- 76 Коли з неба падає манна,
у бідного якраз нема ложки
- 85 Хто чорнить інших,
сам не буде білий
- 100 Добрий початок — гарне діло,
та добрий кінець — іще краще
- 116 Здоровий жебрак щасливіший
за хворого короля

- 124 Краще мудрій мир,
ніж немудра перемога
- 135 Король може все,
а часу не спинить
- 142 Поганий той візник,
що знає тільки одну дорогу
- 154 «Так тим мишам і треба»,—
сказав селянин,
коли загорілася клуня

Литературно-художественное издание
С е р и я «Мудрость народная»
Сборник пятидесятый

**ШВЕДСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ
И ПОГОВОРКИ**

Составление и перевод со шведского
Сенюк Ольги Дмитриевны

Киев, издательство
художественной литературы
«Дніпро»

На украинском языке

Художній редактор *О. Д. Назаренко*
Технічний редактор *І. М. Драгончук*
Коректор *П. І. Прохоренко*

ІВ № 3649

Здано до складання 20.03.90.

Підписано до друку 04.06.90.

Формат 70×108^{1/64}.

Папір друкарський № 1.

Гарнітура звичайна нова

Друк високий.

Умовн. друк. арк. 3,85.

Умовн. фарбовідб. 8,051.

Обл.-вид. арк. 2,599.

Тираж 50 000 пр.

Зам. 0—86.

Ціна 45 к

Видавництво

художньої літератури

«Дніпро».

252601, Київ-МСП,

вул. Володимирська, 42.

Київська

книжкова фабрика

«Жовтень».

252053, Київ,

вул. Артема, 25.

**ШЗ4 Шведські прислів'я та
приказки / Упоряд., пе-
реднє слово та переклад
О. Д. Сенюк; Худож.
В. С. Овчинников.— К.:
Дніпро, 1990. — 173 с.:
іл.— Мудрість нар., зб. 50.
ISBN 5-308-00721-7.**

До збірника ввійшли найха-
рактерніші прислів'я та при-
казки шведського народу,
в яких відображено його бага-
товікову історію і побут.

Ш $\frac{4703010500-179}{M205(04)-90}$ 179.90

ББК 82.3Шв-6

